

Koelypsyt ja koelypsykirjanpito

Koelypsykirjanpidon merkitys.

Karjatalous on tuotantoyritys, jonka tarkoituksena on mahdollisimman hyvän taloudellisen tuloksen saavuttaminen. Tämän selvittämiseksi tarvitaan kirjanpitoa, josta käy ilmi tuotannon runsaus, tuotannon saavuttamiseksi uhratut kustannukset ja tuotteista saadut tulot. Vähintään olisi pyrittävä selvittämään maidontuotanto yhteensä koko karjasta ja erikseen jokaisesta lehmästä.

Meillä on karjan tuotannon tarkkailu ollut valitettavan vähäistä, sillä vain n. 1/5 lehmistämme on säännöllisesti ollut tuotannontarkkailun, lähinnä karjantarkastustoiminnan alaisena. On kyllä myönnettävä, ettei karjantarkastustoiminta nykyisessä muodossaan sovellu kaikkiin karjoihin, ei varsinkaan lukuisiin pieniin karjoihin. Se tulee liian kalliiksi ja on lisäksi liiaksi aikaa vievää. Mutta jo aivan yksinkertainen koelypsykirjanpitokin, jossa selvitetään karjan jokaisen lehmän ja koko karjan maidontuotanto, antaa erinomaisia tietoja karjatalouden harjoittajalle. Tällöin usein ilmenee, että karjan antamaan huonoon rahalliseen tulokseen on ollut syynä alhainen maidontuotanto. Ruokinta on saattanut olla liian niukkaa, syystä että lehmiä on liian paljon käytettävissä oleviin rehuihin nähden. Rehuntuotanto olisi siis voimaperäistettävä tai mahdollisesti lehmälukua vähennettävä. Viimemainittuun toimenpiteeseen koelypsykirjanpito selvittäessään eri lehmien maidontuotannon antaa käyttökelpoiset ohjeet. Täten koelypsykirjanpito jo luo pohjan alustavalle karjanjalostustyölle, lähinnä siitosvalinnalle.

Edelläesitetty lienee riittävä osoittamaan koelypsykirjanpidon merkityksen karjatalouden edistämistyössä. Jatkuva tuotannontarkkailu luo perustan säännölliselle ja suunnitelmalliselle karjatalouden harjoittamiselle.

Yleisestä koelypsykirjanpidosta.

Koelypsykirjanpidossa lasketaan yksityisten lehmien ja koko karjan maidontuotanto koelypsyvuoden kuluessa ennakolta määrättyjen koelypsypäivien aikana suoritettujen koelypsypunnitusten, nk. koelypsujen perusteella. Kansanhuoltoministeriön käytäntöönottamassa koelypsykirjanpidossa koelypsyvuosi alkaa heinäkuun 1 päivänä ja päättyy seuraavan vuoden kesäkuun viimeisenä päivänä. Koelypsyt suoritetaan jokaisen kuukauden 8. ja 23. päivänä. Täten jokainen kuukausi jakaantuu kahteen koelypsykauteen, joista ensimmäiseen kuuluu kuukauden 1—15 päivät ja toiseen kuukauden loppupuoli 16. päivästä alkaen.

Lehmien lypsäminen on koelypsypäivinä suoritettava aivan samoina aikoina ja samassa järjestyksessä kuin muinakin päivinä sekä luonnollisesti tarkkaan, jotta saataisiin oikeita tuotantotietoja. Koelypsy käsittää koelypsyvuorokauden kaikki lypsykerrat ja on koelypsy suoritettava jokaisesta karjassa olevasta lypsävästä lehmästä.

Koelypsypunnitukset.

Koelypsyvuo-rokauden jokaisella lypsykerralla punnitaan tai punnitemisvälineiden puuttuessa mitataan kunkin lehmän antama maitomäärä. Punnitseminen voidaan toimittaa minkälaisella kunnossaolevalla puntarilla tahansa. Kuten tunnettua, näyttää tavallinen puntari tasapainon saavuttaessaan punnituksessa käytettävän astian ja maidon yhteisen painon. Tästä johtuen saadaan koelypsypunnituksessa itse maidon määrä vähentämällä punnitusastian ja maidon yhteispainosta punnitusastian paino. Tämän selventämiseksi eräs esimerkki käyttämällä koelypsykirjassa olevaa koelypsyesimerkkiä. Olettakaamme, että punnitusastian paino on 1.5 kg ja lehmän "Ervon" kohdalla heinäkuun 8 päivän aamulypsyssä punnitusastian ja maidon yhteinen paino 8.0 kg. Vähentämällä yhteispainosta (8.0 kg) punnitusastian paino (1.5 kg), saadaan "Ervon" antamaksi maitomääräksi 6.5 kg. Vastaavalla tavalla menetellään jokaisen lehmän antamaa maitomäärää punnittaessa.

Jos on käytettävissä varsinainen koelypsyvaaka, asetetaan siinä vaaka tasapainoon punnitusastian tyhjänä riippuessa. Tämän jälkeen punnittaessa vaaka aina osoittaa suoraan kulloinkin kysymyksessä olevan maitomäärän.

Punnitusvälineiden puuttuessa mitataan kunkin lehmän antama maitomäärä esim. litran tai puolen litran mitalla.

Kansanhuoltoministeriön käyttämässä koelypsykirjanpidossa käytetään 0.5 kilon tai 0.5 litran tarkkuutta yksityisten lehmien koelypsypäivinä antamia maitomääriä punnittaessa tai mitattaessa. Jos halutaan, kuten on toivottavaa, mahdollisimman tarkkoja tuotantotietoja, on suositeltavaa käyttää 0.1 kilon tai 0.1 litran tarkkuutta.

Koelypsytaulukon täyttäminen.

Koelypsykirjassa on koelypsyvuo-den jokaista kuukautta varten koelypsytaulukko, johon merkitään 8. ja 23. päivänä pidettyjen koelypsujen tulokset sekä lasketaan edellämainittujen maitomäärien perusteella saadut kuukausituotannot. Koelypsykirjanpitoa aloitettaessa kirjoitetaan heinäkuun koelypsytaulukon "Lehmien nimet" sarakkeeseen karjan lehmien nimet mieluummin aakkosjärjestyksessä.

Suoritetun koelypsypunnituksen tai -mittauksen osoittamat maitomäärät merkitään välittömästi koelypsykirjan asianomaisen koelypsypäivän koelypsytaulukon koelypsykirjassa olevan esimerkkitaulukon mukaisesti. Kun koelypsyvuo-rokauden kaikki koelypsytulokset on merkitty, lasketaan kunkin lehmän vuorokaudessa tuottama maitomäärä. Tämän jälkeen lasketaan kaikkien lehmien antama maitomäärä erikseen kultakin lypsykerralta ja yhteensä koelypsypäivänä.

Kuukausituotantojen laskeminen.

Kun kuukausi on päättynyt, lasketaan kunkin lehmän kuukaudessa tuottama maitomäärä saatujen koelypsytulosten perusteella. Kuukauden ensimmäisen koelypsykauden (1—15 päivät) maitomäärä saadaan kertomalla 8. päivän maitomäärät tämän koelypsykauden päiväluvulla, siis 15:llä. Kuukauden toisen koelypsykauden (päivät 16— kuukauden loppuun) maitomäärät taas saadaan kertomalla 23. päivän maitomäärät päiväluvulla, joka on 15, jos kuukaudessa on 30 päivää, 16, jos kuukau-

nessa on 31 päivää, 13, jos kuukaudessa on 28 päivää ja 14, jos kuukaudessa on 29 päivää. Tästäkin esimerkki koelypsykirjan esimerkkitaulukossa! Lehmä "Ervon" heinäkuun maitomäärä lasketaan seuraavasti:

1. koelypsykausi (1/7—15/7)	$15 \times 14.0 \text{ kg} = 210.0 \text{ kg}$
2. „ (16/7—31/7)	$16 \times 13.5 \text{ „} = 216.0 \text{ „}$
	<u>Yhteensä 426.0 kg</u>

Lypsykauden lopussa otetaan viimeksi lukuun viimeinen säännöllinen koelypsy ennen lehmän umpeenmeno, joka lasketaan siitä, kun lehmän päivittäinen maitomäärä on pysyvästi laskenut alle 1 kilon tai 1 litran. Jos lehmä menee umpeen jonkun kuukauden koelypsypäivien välillä, otetaan sillä huomioon vain ensimmäisen koelypsykauden tuotanto. Esimerkissämme lehmä "Heini" on heinäkuun 8. päivänä lypsänyt 1.5 kg, mutta on ollut sensijaan jo 23. päivänä ummessa. Heinäkuun maitomäärä on tällöin:

1. koelypsykausi (1/7—15/7)	$15 \times 1.5 \text{ kg} = 22.0 \text{ kg}$
2. „ (16/7—31/7)	$16 \times 0.0 \text{ „} = 0.0 \text{ „}$
	<u>Yhteensä 22.0 kg</u>

Maitomääriä laskettaessa jätetään lypsykauden alusta pois 3 ensimmäisen päivän tuotanto, poikimispäivä näihin luettuna. Jos lehmä on poikunut koelypsykauden aikana, niin että sen maitomäärä ei esiinny tämän koelypsykauden koelypsypäivän punnituksissa, lasketaan tämän koelypsykauden maitomäärä seuraavan koelypsykauden koelypsypäivän punnituksen perusteella. Esimerkkitaulukossamme lehmä "Lintu" on poikunut 10/7. Sen maitomäärä on 23/7 15.0 kg. Tämän koelypsyn perusteella lasketaan sen heinäkuussa tuottama maitomäärä seuraavasti:

1. koelypsykausi (1/7—15/7)	$3 \times 15.0 \text{ kg} = 45.0 \text{ kg}$
2. „ (16/7—31/7)	$16 \times 15.0 \text{ „} = 240.0 \text{ „}$
	<u>Yhteensä 285.0 kg</u>

Esitettyjen esimerkkien mukaisesti lasketaan jokaisen lehmän kuukaudessa antamat maitomäärät, huomioiden kuukauden päiväluvun, kuten jo edellä on mainittu.

Kun jokaisen lehmän kuukausimaitomäärät on laskettu, lasketaan näiden lukujen perusteella koko karjan kuukaudessa tuottama maitomäärä.

Vuosituotantojen laskeminen.

Koelypsykirjan lopussa on vuosiyhdistelmätaulukko, jossa karjan jokaiselle lehmälle varataan oma sarakkeensa. Koelypsytalukosta viedään vuosiyhdistelmätaulukkoon jokaisen lehmän eri kuukausina antamat maitomäärät. Koelypsyvuoden lopussa saadaan yhteenlaskemalla eri lehmien vuosituotannot.

Koelypsykirjan viimeisellä sivulla olevaan sarakkeeseen "Koko karja tuottanut maitoa kiloa tai litraa" merkitään kuukausittain koelypsytalukosta karjan kuukaudessa antama maitomäärä. Koelypsyvuoden päättyessä saadaan yhteenlaskelmalla karjan kokonaismaidontuotanto.

Karjan keskituotannon laskeminen.

Karjan keskituotanto saadaan jakamalla kokonaismaitomäärä karjan keskilehmäluvulla.

Kesäkuun koelypsytaulukossa on sarake "Ruokintapäivien luku vuodessa", johon merkitään jokaisen lehmän kohdalle se päiväluku, jonka kulloinkin kysymyksessä oleva lehmä on ollut karjassa. Jos lehmä on ollut koko vuoden karjassa, on ruokintapäivien luku 365 (tai karkausvuonna 366). Jos lehmä on siirretty karjaan vuoden aikana, lasketaan sen ruokintapäivien luku siirtopäivästä vuoden loppuun. Ensikertaisen lehmän ruokintapäivien luku lasketaan siitä päivästä, kun niiden tuotantokin on laskettu (siis 3 päivää poikimisen jälkeen, poikimispäivä mukaan luettuna) vuoden loppuun. Poistetun lehmän ruokintapäivien luku on päivämäärä vuoden alusta poistamispäivään. Kun jokaisen lehmän ruokintapäivien luku on merkitty tähän sarakkeeseen, saadaan yhteenlaskemalla koko karjan ruokintapäivien luku. Jakamalla täten saatu ruokintapäivien summa vuoden päiväluvulla, saadaan karjan keskilehmäluku koelypsyvuoden aikana.

Muut merkinnät.

Koelypsykirjan koelypsytaulukoon on jokaisen kuukauden kohdalle varattu sarakkeet "Astutettu" ja "Poikunut". On erittäin tärkeää, että näihin sarakkeisiin todella merkitään asianomaisen kuukauden kohdalle astutuspäivät ja astutukseen käytetty sonni sekä poikimiset heti astutuksen ja poikimisen tapahduttua. Näihin sarakkeihin on merkittävä myös lehmien mahdolliset sairaudet. Vuosiyhdistelmätaulukoon merkitään edellämainittujen lisäksi lehmän syntymäaika ja vasikan käyttö. Mainituilla muistiinpanoilla on mitä suurin merkitys karjatalouden harjoittamiselle.

Koelypsykirjanpito on siis varsin yksinkertaista, joskin tottumusta ja tarkkuutta vaativaa. Hyvin ja tunnollisesti suoritettut koelypsyt ja sitä seuraavaa koelypsykirjanpito on välttämätön jokaisessa karjataloudessa. Se aivankuin avaa mahdollisuuden tutkia karjataloutta yleensä ja erikoisesti sen taloudellisuutta.

Seuraukset koelypsujen ja koelypsykirjanpidon laiminlyönnistä.

Kansanhuollollisen koelypsypakon alaisen karjanhaltijan on toimitettava koelypsykirjansa kansanhuoltolautakuntaan tarkastettavaksi kahdesti vuodessa, nimittäin tammikuussa ja heinäkuussa ennen k.o. kuukauden 15 päivää. Kansanhuoltolautakunnalla on kuitenkin, milloin sillä on siihen erityistä aihetta, oikeus vaatia koelypsykirja muulloinkin kansanhuoltolautakuntaan tarkastettavaksi. Jos koelypsykirjan tarkastuksessa todetaan karjanhaltijan osittainkin laiminlyöneen koelypsyvelvollisuutensa, ei hänellä ja hänen perheeseensä kuuluvilla 10 vuotta täyttä-neillä ruokakunnan jäsenillä ole oikeutta saada yleisostokorttia, ennenkuin karjanhaltija on kolmen peräkkäisen kalenterikuukauden osalta asianmukaisesti täyttänyt koelypsyvelvollisuutensa ja pitänyt koelypsykirjaa. Tästä syystä on karjanhaltijain syytä huolehtia siitä, että koelypsyt tulevat ajallaan suoritetuiksi ja heti koelypsypäivinä koelypsykirjaan merkityiksi.